

VISKAS BENDRA

Dominuojančiame kairiajame diskurse – net nekalbant apie įvairiausias daugiau ar mažiau sekuliaras religines nuosėdas, šlovinančias susilaikymą ir produkciją – tūsas tėra tik infantilus, į nieką nevedantis, eskapizmas. Fisherio tekstas toli gražu nėra vienintelė išimtis, tačiau kairiojoje tradicijoje tūsas išlieka paraštėse, o ne analizės centre, galbūt ir dėl to, kad kančios, darbo, pasiaukojimo ir disciplinos tropai, nors taip tiesiogiai ir neįvardijami, yra giliai persismelkę kariosiose teorijose ir praktikose. Malonumas yra įtartinas, nekonstruktyvus, neetiškas, savanau-diškas, neatsakingas.

Iš pirmo žvilgsnio, Fisherio analizės pradžia (kalnakišių streikas Jungtinėje Karalystėje), atrodytų, neturi nieko bendro nei su mūsų istorija, nei su geografija. Metus besitęsusio streiko pralaimėjimas, įvardijamas kaip „vienos kolektyvinio gyvenimo formos sužlugdymas“ ir didžioji neoliberalizmo pergalė, taip pat, sutapo ir su perestroikos pradžia Sovietų Sąjungoje, kurios žlugimo pasekmes iki šiol išgyvename. Neatmetant istorinių ir kultūrinių skirtumų, šiuos tris dešimtmečius judėjome panašia kolektyvinių formų naikimo ir socdarvinistinio individualizmo kryptimi.

Nors Lietuva, galbūt, ir negali pasigirti tokia pačia reivo scena nei dabar, nei praeityje, svarbiau, tikriausiai, yra atpažinti panašias formas ir principus, kuriuos aptarinėja savo tekste Fisheris. Pasak jo, reivą charakterizuoja specifiniame istoriniame laikotarpyje susiformavęs technologijos, muzikos ir narkotikų mišinys. Bet, jeigu žiūrėsime į laisvųjų tūšų (free parties) tradiciją, atsiradusią Anglijoje, bet po 1994 m. persikėlusią į kitas Europos šalis, jose galime išvelgti ir kitus, gal net svarbesnius elementus. Visų pirma, radikaliai nekomercinis pobūdis (jokių bilietų), lokacijos neskelbi-

mas viešai ir nelegalumas. Panašiu principu vykusių ir tebevykstančių reivų, vakarėlių, koncertų Lietuvoje buvo ir yra ne vienas: ar tai būtų sodo namelis, ar paltinė, ar senas bunkeris, ar miškas, ar apleista gamykla.

Ne visai tiesa, kad kapitalizme linksminsis negalima ar ribojama. Kapitalizmas, kaip puikiai žinoma, pasiūlo nišines rinkas net išrankiausiems pojūčių gurmanams. Reivo etika ir estetika, pasiekiami per saviorganizacines formas ir nesankcionuotą, šalia įstatymo esančią erdvę, kuria kolektyvinio įsitraukimo formas, kurios stimuliuoja taip pat svarbiai, kaip ir narkotikai. Kuomet erdvė turi nelegalumo elementą, staiga pamatome, jog sugebame (nors ir ne visada) ne tik pasirūpinti vieni kitais, bet irišeiti iš savo individualistinio personažo ir pradėti jausti kolektyvinę galią. Ko nebūtų galima pasakyti apie sankcionuotas, suprekinintas, nors ir, neva, subkultūrines erdves.

Reivas galbūt nėra revoliucinis veiksmas pats savaime, bet jis leidžia ištrūkti iš nuolatinės kapitalo, valstybės ir „pilietinės visuomenės“ normalizacijos, bent trumpam nutrinti savąjį aš, bent trumpam ištarti, o pasirodo, galima. Tokios patirtys kuria savas mikromitologijas ir formuoja antiautoritarinius, bepolicinius įgūdžius ir praktikas. Dienos metu vykdomos bendros veiklos, bendri tikslai, pasipriešinimo bei kovos formos suartina ir įgalina. Niekas to neneigia. Tačiau, kolektyvinė ekstazė naktį (ir dieną) suartina ir įgalina taip pat. Kuo greičiau pradėsime trinti moralizuojančias skirtis ir nepabijosime leisti į kolektyvines eksperimentavimo formas, tuo greičiau, galbūt, prabusime ir iš kapitalistinio realizmo sapno.

Nindzė

Barokinės prošvaistės
Mark Fisher

Paranormali privatizacija, dabar jau tapusi

ryškiu šiuolaikinio britų gyvenimo bruožu, vėlyvais 1980–aisiais ir 1990–aisiais įžengė į naują etapą. Devintojo dešimtmečio kalnakiškių streikas išgyveno vienos kolektyvinio gyvenimo formos sužlugdymą. Nacionalizuotų pramonės šakų privatizavimas, savivaldybės būstų išpardavimas ir plataus vartojimo elektronikos prekių bei naujų pramogų platformų padaugėjimas (tokių, kaip palydovinė televizija, tuomet dar tik žengusi pirmuosius žingsnius) paruošė dirvą pasitraukimui iš viešojo pasaulio ir jo šmeižimui. Namams vis labiau susijungiant, už jų esanti erdvė darėsi vis labiau apleista, patologizuojama ir uždara.

Būtent šiame kontekste turime pažvelgti į torių vyriausybės vykdytą 1990–ųjų reivo puolimą. Liūdnai pagarsėjęs 1994 m. Baudžiamojo teisingumo ir viešosios tvarkos įstatymas buvo nukreiptas į neteisėtus pastatų užėmimus, medžioklės sabotavimą ir nelegalų stovyklavimą bei reivus. Tuo metu įstatymas atrodė despotiškas, drakoniškas ir absurdiškas. Vakarėlių reguliavimas pagal įstatymą, kuris rėmėsi tokia absurdiškai mi-

glota sąvoka kaip „pasikartojantys ritmai“, atrodė kaip persistengimas. Tačiau šis įstatymas dar kartą parodė, kad autoritarizmas visada buvo neoliberalizmo oficialaus asmens laisvės išryškinimo priedas. Neoliberalizmo pradžios įvykiu galime laikyti žiaurų Alendės demokratinės-socialistinės vyriausybės sutriuškinimą Čilėje. Visą devintą dešimtmetį Thatcher vyriausybė naudojo autoritarines priemones prieš miesto juodaodžių populiaciją ir organizuotą darbininkų klasę. Bet kodėl dabar prireikė prisikabinti prie reiverių, kurie gal ir sudrumsdavo kaimo ramybę, bet dažniausiai nebuvo įsitraukę į sisteminius nesutarimus ar maištą?

Kampanija prieš reivą gal ir buvo drakoniška, tačiau ne absurdiška ar despotiška. Netgi priešingai – reivo užsipuolimas buvo sisteminio proceso dalis; proceso, kuris prasidėjo užgimus kapitalizmui. Iš esmės, šio proceso tikslai buvo trys: kultūrinis egzorcizmas, komercinis apsivalymas ir privalomas individualizmas.

Kultūrinis egzorcizmas

Egzorcizmas buvo nukreiptas prieš tai, ką Herbertas Marcuse as pavadino „pasaulio, kuris galėtų būti laisvas, šmėkla“¹; šmėkla, kurią visuomet išsikviesdavo muzikos kultūra – ypač, savo kolektyvinėse ir ekstazės būsenose. Istorinė britų buržuazijos misija buvo visiškai šios šmėklos pašalinimas ir dvidešimt pirmojo amžiaus pradžioje ji buvo prie savo tikslo priartėjusi taip, kaip jokia kita kultūra. Reivo asociacija su Anglijos kaimu buvo ypač problematiška. Kaip savo knygoje „Kapitalizmo išradimas“ (The Invention of Capitalism) parodo Michaelas Perelmanas, kapitalizmas nebūtų iškilęs be kaimo atitvėrimo. „Nors jų gyvenimo lygis galbūt ir nebuvo labai prašmatnus, bet ikikapitalistinės šiaurės Europos žmonės, kaip dauguma tradicinių žmonių, mėgavosi daugybe laisvo laiko... Paprasti žmonės švęsavo nesuskaičiuojamą daugybę valstybinių švenčių, kurios pertraukdavo darbo tempą.“² Bent trečdalis metų buvo skirta laisvalaikiui. Kad kapitalizmas imtų dominuoti, ši laisvalaikio kultūra ir ją

lydėjęs lūkesčių ir įpročių rinkinys turėjo būti pašalintas. Tokiu būdu buvo negailestingai sunaikintas valstiečių gebėjimas savarankiškai apsirūpinti. Be smurtinio nuosavybės teisių atėmimo, buržuazija taip pat propagavo slogų darbo kultą, kuris aukštino sunkaus darbo dorybę ir smerkė bet kokį laiko, neski-riamo kapitalui kaupti, panaudojimą, kaip iš-tvirkimą ir moralinį išsigimimą.

Ekstazės pilni reivo festivaliai atgaivino lai-ko ir žemės naudojimą, kurį buržuazija buvo uždraudusi ir siekė palaidoti. Tačiau, nors ir priminė senuosius šventinius ritmus, rei-vas akivaizdžiai nebuvo kažkokio archajiško reiškinių atgimimas. Tai labiau buvo postka-pitalistinė, nei ikikapitalistinė šmėkla. Reivo kultūra išaugo iš naujų narkotikų, technolo-gijų ir muzikinės kultūros sintezės. MDMA ir „Akai“ firmos sukurta elektroninė psychode-lija pagimdė sąmonę, kuri nematė priežasties sutikti su nuobodaus darbo neišvengiamybe. Tą pačią technologiją, kuri palaikė kapitalis-tinio viešpatavimo švaistūniškumą ir bepras-miškumą, galima buvo panaudoti siekiant

panaikinti nuobodų darbą, suteikti žmonėms aukštesnę pragyvenimo lygį nei ikikapitalistinių valstiečių, to pat metu randant dar daugiau laiko laisvalaikiui, nei jo turėjo pastarieji. Reivo kultūra, kaip tokia, buvo susiderinusi su tais nesąmoningais vidiniais impulsais, kurie, pasak Marcuse'o negalėjo susitaikyti su „laikinu malonumo suskaldymu... jo paskirstymu mažomis, atskiromis dozėmis.“³ Kodėl reivas turėtų kažkada baigtis? Kodėl žmonės turėtų tvirti bjaurius pirmadienio rytus?

Komercinis apsivalymas

Reivai taip pat priminė apie tarpines erdves – tarp komercijos ir festivalio – kurios ankstyvajai buržuazijai sukėlė nerimą. XVII-ame ir XVIII-ame amžiuje besistengiančią įsteigti savo hegemoniją buržuaziją neramino problematiškas mugės statusas. Buržuaziniams rašytojams ir ideologams rūpestį kėlė neteisėtasis „grynos“ prekybos „užteršimas“ karnavalo pertekliumi ir kolektyvine švente. Tačiau problema, su kuria susidūrė, buvo ta, kad komercinė veikla visada buvo sutepta šventiniais elementais. Nebuvo jokios „grynos“ komercijos, kuri būtų nepaliesta kolektyvinės energijos. Tokia komercinė sfera turėjo būti sukurta ir tai apėmė pajungimą ir ideologinį „rinkos“ įtraukimą, kiek tai sąlygojo mugės prijaukinimą. Kaip knygoje „Transgresijos politika ir poetika“ (The Politics and Poetics of Transgression) pažymėjo Peteris Stallybrassas ir Allonas White as: „Mugė, visai kaip rinka, nėra nei gryna, nei išorėje. Ji yra sankryžoje, išsidėsčiusi ekonominių ir kultūrinių jėgų, produktų ir keliautojų, prekių ir prekybos sankirtoje.“⁴

„Ekonomikos“ sąvoka, kaip mes ją dabar su-
prantame, turėjo būti prasimanyta, ir tam rei-
kėjo stabilizuoti neramią ir permainingą mu-
gės figūrą. „Buržuazija, stengdamasi sukurti
ekonomiką, kaip atskirą sritį, atskirtą nuo jos
artimo ir visokeriopo ryšio su šventiniu ka-
lendoriumi, drauge dirbo konceptualiai, kad
iš naujo suformuotų mugę, kaip racionalų,
komercinį prekybinį renginį arba popula-
rią pramogų aikštelę.“ Toks skirstymas buvo
būtinas norint, kad buržuazija galėtų aiškiai
atskirti moraliai praturtinantį triūsą nuo de-
kadentiško laisvalaikio – atsisakant „laikino
malonumo padalijimo“. Taigi, „nors buržu-
azines klases dažnai gąsdino politinio per-
versmo ir moralinio palaidumo grėsmė, jas
labiau šokiravo gili konceptuali painiava dėl
to, kad mugėje maišėsi darbas su malonumu,
prekyba su žaidimu.“⁵ Mugėje visada buvo
„pasaulio, kuris galėtų būti laisvas, šmėklos“
pėdsakų, grasinančios atimti iš prekybos jos
ryšį su sunkiu darbu ir kapitalo kaupimu, ku-
riuos bandė įtvirtinti buržuazija. Būtent todėl
„karnavalas, cirkas, čigonas ir liumpenprole-
tariatas buržuazijos kultūroje vaidina simbo-

linį vaidmenį, neproporcingą jų faktinei socialinei svarbai.“⁶

Karnavalas, čigonas ir liumpenproletariatas priminė gyvenimo ir prekybos formas, kurios buvo nesuderinamos su atskirtu vienišo buržuazinio subjekto darbu ir jo numatomu pasauliu. Dėl to jų nebuvo galima toleruoti. Jei kitos gyvenimo formos buvo įmanomos, tuomet – priešingai vienai žymiausių ponios Thatcher formuluočių – alternatyvos vis dėlto egzistavo.

Privalomas individualizmas

Vadinasi, kapitalistinį modernumą suformavo amžinai neužbaigiamas šventinio kolektyvumo panaikinimo procesas. Yra įmanoma, sako Foucault knygoje „Disciplinuoti ir bausti“ (Discipline and Punish) aiškinti tokio kolektyvumo atspaudą tokia pat forma, kurią prisiima fabrikas, mokykla ir ligoninė. „Už drausmės mechanizmų galima išvelgti paveiklį „infekcijų“, maro, sukilimų, nusikaltimų, valkatavimo, dezertyravimo atmintį; žmonių, kurie pasirodo ir išnyksta, gyvena ir miršta „netvarkoje“. Šioje atmintyje, kuri taip pat yra fikcija, hiperprietaras, maras ir pasilinksminimų saugiklis, abu įsivaizduojami kaip erdvės, kuriose suyra ribos tarp kūnų, kur nepastebimai pereina veidai ir tapatybės. „Aplink marą išaugo visa literatūrinė festivalio fantastika: nutraukti įstatymai, panaikinti draudimai, bėgančio laiko beprotybė, be jokios pagarbos karu besimaišantys kūnai, demaskuoti individai, atsisakantys savo įstatymo nustatytos tapatybės ir asmens pagal kurį buvo atpažįstami, taip leisdami iškilti vi-

sai kitokiai tiesai.“ Sprendimas yra primestas individualizmas, karnavalo priešingybė: „Ne kolektyvinis festivalis, bet griežti pasiskirstymai; ne pažeisti įstatymai, bet įstatų skverbimasis net į menkiausias kasdienio gyvenimo detales tarpininkaujant visiškai hierarchijai, kuri užtikrina kapiliarinį galios veikimą; ne kaukės, kurios buvo užsidėtos ir nusiimtos, bet kiekvienam individui priskirtas „tikras“ vardas, „tikra“ vieta, „tikras“ kūnas ir „tikra“ jo liga.“

1990-aisiais Britanijoje sustiprėjęs kapitalistinis realizmas siekė užbaigti šį privalomo individualizmo projektą. Bet kokie išlikę kolektyvumo pėdsakai dabar buvo raunami su šaknimis. Tokių pėdsakų buvo galima rasti ne tik reivuose, keliautojų stovyklavietėse ir nemokamuose vakarėliuose, bet ir futbolo terasose ir futbolo fanų subkultūroje, kurių elementai, bet koku atveju, jungėsi su reivu. 1989-ųjų Hilsboro nelaimė buvo angliško futbolo Naomi Klein analizuotos šoko doktrinos atitikmuo. Nelaimė, sukelta piktybiško „Thatcher policijos“ nekompetentingumo – liūdnei

pagarsėjusių Vakarų Jorkšyro pajėgų, sudarė sąlygas agresyviai korporatyviai Anglijos futbolo perėmimui. Terasos buvo uždarytos ir nuo tada kiekvienam žiūrovui buvo paskirta atskira vieta. Vienu smūgiu buvo panaikinta visa kolektyvinio gyvenimo forma. Anglijos futbolo stadionų modernizavimas smarkiai vėlavo, tačiau tai buvo neoliberali „modernizacijos“ versija, kuri prilygino ją hiperkomodifikacijai, individualizmui ir korporatizacijai. Minia buvo išskaidyta į vienišus vartotojus, o aukščiausio lygio Anglijos futbolo pervadinimas į „Premiership“ ir televizijos teisių pardavimas „Sky“ televizijai tapo išreklamuotos egzistencinės gyvenimo vienatvės XXI amžiaus Anglijoje pranašais. Vienišas išmaniųjų telefonų priklausomybės susijungimas – tai slegiantis hedoniškas MDMA šventiškumo panaikinimas. Socialumą prižiūri daugybė įtvirtintų korporatyvių platformų. Mes tampame savo veidais visą parą dirbančiais komunikacinio kapitalizmo labui.

Žinoma, perėjimas prie privalomo individualizavimo iškart nebuvo sėkmingas. Baudžiamo-

jo teisingumo įstatymas pakurstė naujas kar-
navališko maišto formas, ypač „Atsiimkime
gatves“ (Reclaim the Streets). Jei dabar atrodo,
kad greitkelius blokuojančių reiverių vaizdai
priklauso seniai praėjusiai istorinei erai, kuri
yra gundančiai nutolusi – kažkuria prasme taip
stipriai nutolusi, kaip kontrkultūriniai 60-ieji –
tuomet naujo politinio organizavimosi bangos,
nuvilnijusios per Graikiją, Ispaniją, Škotiją ir
dabar (augant Jeremy io Corbyno populiaru-
mui) net Angliją, primena mums, kad priva-
lomo individualizmo projektas niekada negali
būti baigtas. Kolektyviškumą galima bet kada
išrasti ar atrasti iš naujo. „Pasaulio, kuris galėtų
būti laisvas, šmėkla“ turi būti nuolatos slopina-
ma mat gali atgyti bet kokiame „per ilgai“ užsi-
tęsusiame pasilinksminime, bet kokioje darbo-
vietėje ar universiteto užėmime, kurie atsisako
nuobodaus darbo „būtinybės“, ir bet kokioje
suklestėjusioje grupinėje sąmonėje, kuri at-
meta konkurencinio individualizmo „neišven-
giamumą“. Tai patvirtina vien jau struktūros
mastas ir intensyvumas, kurių prireikė reivui
uždrausti. Individualizmas turėjo būti priva-
lomai vykdomas, prižiūrimas ir priverstinis.

Visas dabar žlungantis ir akivaizdžiai išsekęs kapitalo išradingumas yra pašvęstas šiai prievartai.

„Kartkartėmis, – rašo Fredricas Jamesonas „Dialektikos valentingumuose“ (Valences of the Dialectic), – tarsi ligotas akies obuolys, kuriame pastebimi neramūs šviesos blyksniai, arba tos barokinės prošvaistės, kurių metu, tarsi iš kito pasaulio krintantys spinduliai staiga įsiveržia į šį, mums primenama, kad utopija egzistuoja ir kad tos kitos sistemos ir erdvės vis dar įmanomos.“ Šie psichodeliniai vaizdai atrodo ypač tinkami reivo „energijos blyksniui“, kuris dabar atrodo, kaip atsiminimas, besisunkiantis iš proto, kuris nėra mūsų. Tiesą sakant, prisiminimai kyla iš mūsų pačių, tokių, kokiais kadaise buvome – iš grupinės sąmonės, kuri laukia ne tik realioje praeityje, bet ir virtualioje ateityje. Tuomet galbūt geriau yra suvokti tas kitas barokinių saulės spindulių apšviestas galimybes ne kaip kažkokią tolimą utopiją, bet kaip karnavalą, kuris yra skausmingai artimas; šmėklą, besivaidenančią net – arba ypač – labiausiai apgailėtinoje desocializuotoje erdvėje.

Iš Reivas: reivas ir jo įtaka menui ir kultūrai. Sud. Nav Haq. Londonas, „Black Dog“, 2016 (Rave: Rave and its Influence on Art and Culture).

1. Marcuse, Herbert, *Eros and Civilisation*, London: Abacus: 1972.
2. Pereiman, Michael, *The Invention of Capitalism: Classical Political Economy and the Secret History of Primitive Accumulation*, Durham: Duke University Press, 2000, p 17.
3. Marcuse, *Eros and Civilisation*, 1972, pp 48–49.
4. Stallybrass, Peter and Allon White, *The Politics and Poetics of Transgression*, Ithaca: Cornell University Press, 1986, p 29.
5. Stallybrass and White, *The Politics and Poetics of Transgression*, 1986, pp 29–30.
6. Stallybrass and White, *The Politics and Poetics of Transgression*, 1986, p 20.

Absoliutaus laisvalaikio darbininkų klubas Ultimate Leisure Workers' Club

Sukilusių darbininkų protai ir kūnai jau seniai pasirodė šokių aikštelėse, tikėdamiesi išsivadavimo iš mechaninės fabriko disciplinos gniaužtų. Klubai buvo tapę erdvėmis, sujungiančios politinį švietimą su linksmybėmis, socialinį atsigavimą su antagonistine socialine raiška. Tuomet, atėjo savaitgalis, kupinas vakaro pagundų – kaip darbo klasės pergalė, ir, kartu, kaip derybos su kapitalu dėl dar didesnio paklusnumo darbo savaitės skausmams. Naktinio laisvalaikio erdvės – ar kaip, tiesiog, proga panirti į toksišką pirkinių malonumų pasaulį, aptarnaujamą svetingumo industrijos darbuotojų; ar kaip įnirtingas siekis panikinti subordinuotą kolektyvinę tapatybę, skambant triuškinančiam kapitalizmo griuvėsių ritmui – yra vedinos socialinio troškimo. Šį troškimą Kristin Ross vadina bendruomenine prabanga (communal luxury) – komunistiniu kolektyvinės gerovės siekiu, kurį kapitalizmas atsiima ir išnaudoja. Absoliutaus laisvalaikio darbininkų klubas tikisi pasitelkti šiuos politinius troškimus, jungiantis su visais, esančiais kovoje už naujas galimybes socialiniam išsilaisvinimui bei bendruomeniniams nakties (ir ne tik) džiaugsmams patirti.

Dizainas: Studio Cryo

Sekite mūsų diskusijas, reivus ir bendras žinias:

<http://luna6.lt/ultimate-leisure-workers-club.html>

Insta @ulwclub

ulwclub@gmail.com